Δεδομένα Βιβλιοθηκών και Δεδομένα Κοινωνικών Επιστημών στον Παγκόσμιο Ιστό

Χρήστος Παπαθεοδώρου (papatheodor@ionio.gr)

Ομάδα Βάσεων Δεδομένων και Πληροφοριακών Συστημάτων,
Τμήμα Αρχειονομίας, Βιβλιοθηκονομίας και Μουσειολογίας,
Ιόνιο Πανεπιστήμιο

και

Μονάδα Ψηφιακής Επιμέλειας,
Ινστιτούτο Πληροφοριακών Συστημάτων και Προσομοίωσης
Ερευνητικό Κέντρο «Αθηνά»

DBIS
database & information systems group
ionian university

Η αρχή: κωδικοποίηση

- Οι βιβλιοθήκες ανέκαθεν διαχειρίζονταν ετερογενές υλικό
- Οι κανόνες καταλογογράφησης εστίαζαν στο αντικείμενο (object)
- Οι κανόνες καταλογογράφησης εκφράζονταν/υλοποιούνταν από αντίστοιχη κωδικοποίηση που πρόσφερε η διάταξη MARC
- Βασική αρχή η διαλειτουργικότητα
  - Τα βιβλιοθηκονομικά πρότυπα αναπτύχθηκαν με σκοπό τη διαλειτουργικότητα και την επικοινωνία μεταξύ μεγάλου όγκου και ετερογενών συλλογών

Από την κωδικοποίηση στα εννοιολογικά σχήματα

- Οι τεχνολογικές εξελίξεις και η ανάγκη επικοινωνίας στο ψηφιακό περιβάλλον δημιούργησε νέες προκλήσεις για παραγωγή μεταδεδομένων και εντοπισμό/ταυτοποίηση πόρων, βασισμένων στις ανάγκες αναζήτησης των χρηστών
  - Έμφαση στην πληροφορία:
    - Τι πληροφορία στοχεύει να παρέχει μια βιβλιογραφική εγγραφή;
    - Ποιες πληροφοριακές ανάγκες των χρηστών θα μπορεί να καλύπτει;
- Ανάγκη ανάπτυξης μοντέλων δεδομένων
  - FRBR: Μοντέλο οντοτήτων - συσχετίσεων
    - Υπάρχουν διακριτές οντότητες (το μοντέλο ορίζει δέκα)
    - Κάθε οντότητα έχει μια σειρά από γνωρίσματα (attributes)
    - Οι οντότητες συσχετίζονται μεταξύ τους
  - Νέοι κανόνες καταλογογράφησης (RDA)
  - Νέα θεώρηση του βιβλιογραφικού καταλόγου
    - Δεν είναι μια σειρά από εγγραφές, αλλά ένα δίκτυο από συνδεμένα δεδομένα που καθιστούν ικανό το χρήστη να εκτελεί ομοιόμορφα όλες τις αναγκαίες λειτουργίες

Από τα εννοιολογικά σχήματα στον παγκόσμιο ιστό

- Οι βιβλιοθήκες και ο «έξω» κόσμος: ανάγκη για διεύρυνση της διαλειτουργικότητας
  - Μεταδεδομένα από ειδικούς, από αυτόματες διαδικασίες, από χρήστες οι οποίοι μπορούν πλέον να καταθέτουν και σχολιασμούς
  - Οι βιβλιογραφικές εγγραφές μπορούν να διαλειτουργούν και να (επανα)χρησιμοποιούνται από άλλες εφαρμογές που λειτουργούν στο περιβάλλον του παγκόσμιου ιστού;
- Το ευρύτερο περιβάλλον:
  - Ολοκλήρωση δεδομένων - ανάκτηση πληροφορίας από διαφορετικές πηγές που φιλοξενούν ετερογενείς πληροφορίες.
  - Η εξελίξεις στο σημασιολογικό ιστό: εννοιολογική διαχείριση και διασύνδεση των πληροφοριών που διατίθενται μέσω του παγκόσμιου ιστού.

Η νέα πρόκληση

- Από τον ιστό των τεκμηρίων στον ιστό των δεδομένων
- Linked Open Data: Δεδομένα σε μορφή που διευκολύνεται η ανάπτυξη συνδέσμων μεταξύ πόρων συλλογών, στοιχείων μεταδεδομένων και όρων λεξιλογίων.
- Να δημιουργήσουμε συνδέσεις δηλωμένου τύπου (typed links) μεταξύ των δεδομένων από διαφορετικές πηγές του ιστού
- Πλεονεκτήματα
  - Διαμοιραζόμενα, επεκτάσιμα και επαναχρησιμοποιήσιμα δεδομένα προς όλες τις υπηρεσίες διαχείρισης δεδομένων και χρηστών με υποστήριξη πολυγλωσσίας
  - Οι πόροι μπορούν να περιγράφονται συνεργατικά, δυνατότητα πολλών περιγραφών στο ίδιο περιεχόμενο/αντικείμενο
  - Σύνδεση με δεδομένα άλλων κοινοτήτων ή προσώπων και να επαυξάνονται σύμφωνα με την εμπειρία του κάθε χρήστη
  - Δυνατότητες επιμέλειας: διεύρυνση συλλογής, επαύξηση της αξίας των πόρων, διεύρυνση προσβασιμότητας και αναφοράς των δεδομένων
  - Ανεξαρτησία από Integrated Library System

Ιδιότητες του Ιστού των Δεδομένων

- Ο ιστός των Δεδομένων είναι ένα παραπάνω επίπεδο του κλασικού Ιστού των Τεκμηρίων, κάνοντας κοινή χρήση αρκετών ιδιοτήτων, όπως:
  - Ο Ιστός των Δεδομένων είναι γενικός και είναι δυνατόν να περιλαμβάνει οποιοδήποτε τύπο δεδομένων
  - Οποιοσδήποτε μπορεί να δημοσιεύσει δεδομένα στον Ιστό των Δεδομένων
  - Οι εκδότες δεδομένων δεν έχουν κανένα περιορισμό για τα λεξιλόγια που θα χρησιμοποιήσουν στην αναπαράσταση των δεδομένων τους
  - Οι οντότητες συνδέονται με RDF συνδέσμους, δημιουργώντας ένα καθολικό γράφο δεδομένων ο οποίος εκτείνεται σε πηγές δεδομένων και ενεργοποιεί την ανακάλυψη νέων πηγών δεδομένων

Ερευνητικά δεδομένα – ακαδημαϊκή επικοινωνία

Εποχή των ερευνητικών δεδομένων - data intensive science

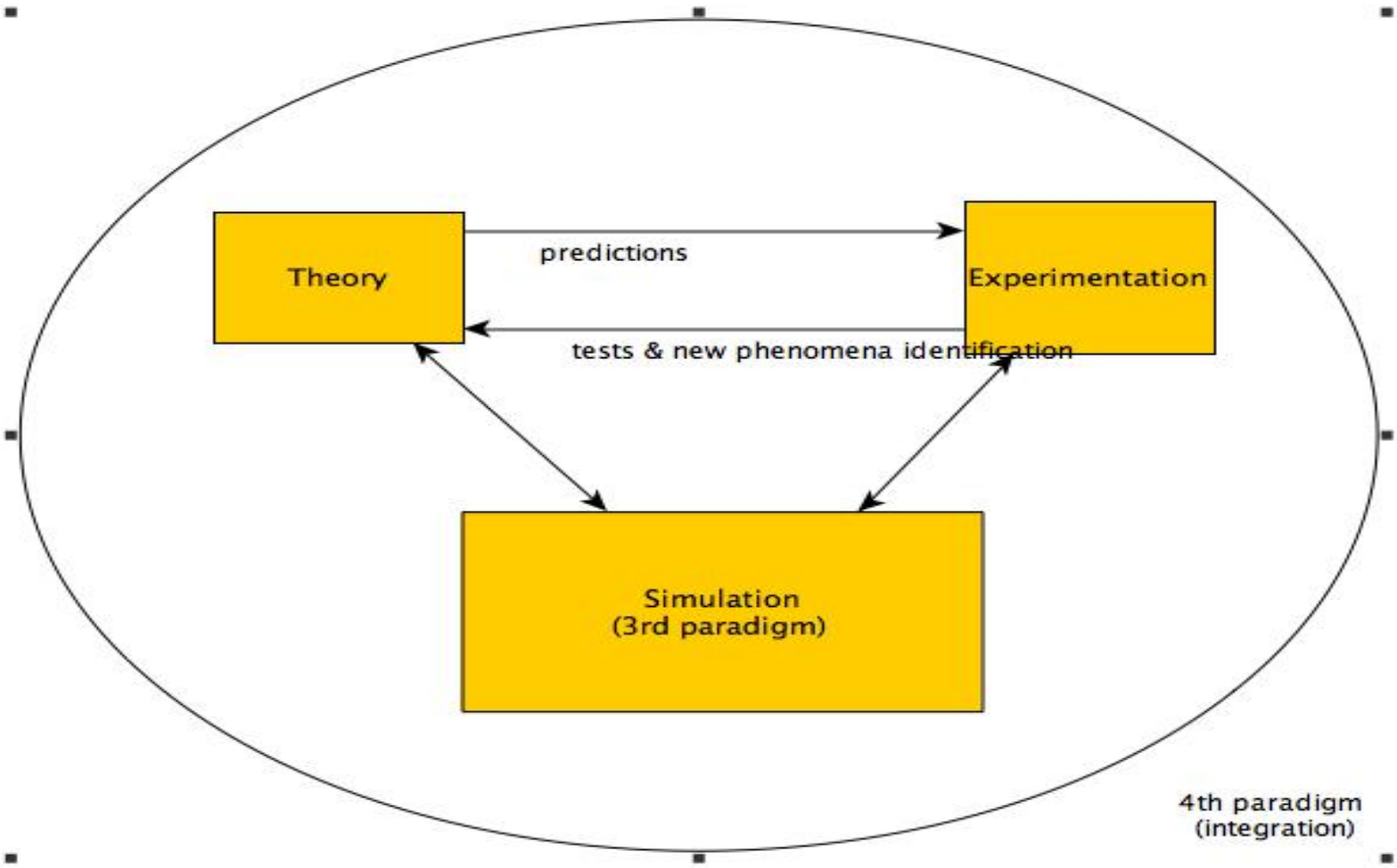

Βασικές απαιτήσεις - χαρακτηριστικά

- Συστατικά: Βιβλιογραφία, Δεδομένα και Λογισμικό
- Ανταλλαγή υποθέσεων, αποτελεσμάτων, σκέψεων μεταξύ των ερευνητών ανεξαρτήτως τόπου και χρόνου
- Καθιέρωση κοινής ορολογίας, κοινοτήτων – προσώπων για την ανάπτυξη ερευνητικών πεδίων και τη συσχέτιση συναφών εργασιών
- Μεγάλης κλίμακας συνεργασία ανεξαρτήτως τόπου και χρόνου
- Μέσα για διαχείριση, τεκμηρίωση και επίλυση ασυμφωνιών
- Καθιέρωση προτεραιοτήτων
- Απαίτηση για βεβαιότητα της ποιότητας δεδομένων και αποτελεσμάτων (μέσω ετεροαναφορών και βιβλιομετρικών δεικτών)

Προκλήσεις

- Βιβλιογραφία: τεράστια
- Αρχικά δεδομένα + αποτελέσματα προσομοίωσης: τεράστια
- Λογισμικό: τεράστιοι όγκοι εξαιτίας της έκρηξης των προσομοιωμένων πειραμάτων
- Αναφορές στα δεδομένα (data citations) από ανθρώπους ή μηχανές:
  - Τεράστιο πλήθος
  - Προκαλούν νέους υπολογισμούς

Κατευθύνσεις

- Εργαλεία υποστήριξης ερευνητή:
  - Πρότυπα αναφοράς δεδομένων και συλλογών δεδομένων (data citation), πλοήγηση σε βιβλιογραφία ή από βιβλιογραφία σε δεδομένα
  - Περιβάλλοντα συνεργασίας, συγγραφής, σχολιασμού βιβλιογραφίας, προσομοίωσης και ανάλυσης
- Διαχείριση κειμένων και εξόρυξη γνώσης από αυτά
- Διαχείριση συνδεδεμένων δεδομένων
- Εξατομικευμένες υπηρεσίες πληροφόρησης και έρευνας (π.χ. συστάσεις για επιστημονικές υποθέσεις)

Φάσεις διαχείρισης ερευνητικών δεδομένων

- Παρόμοιες με τη διαχείριση των δημοσιευμάτων
- Μητρώα δεδομένων
- Πιστοποίηση εγκυρότητας δεδομένων
- Ενημέρωση κοινού
- Αρχειοθέτηση και Διατήρηση
- Αναφορές στα δεδομένα

Στόχος: να κάνουμε χρήσιμα τα δεδομένα

- Δομή: καλά ορισμένα μορφότυπα και σχήματα δεδομένων, καθολικοί κωδικοί ταυτοποίησης και λεξιλόγια/οντολογίες
- Προσιτά στους χρήστες: free-text tags, HTML microformats
- Αυτόματοι μηχανισμοί Εξόρυξης Γνώσης
- Ολοκλήρωση δομημένων δεδομένων με ημιδομημένα κείμενα
- Δομημένη πληροφορία από τις δημοσιεύσεις - nanopublications
- Επιμέλεια βάσεων δεδομένων
- Σύνδεση μεταξύ δεδομένων και δημοσιεύσεων, σε τέτοιο βαθμό που να μην έχει νόημα η διάκριση μεταξύ δεδομένων και δημοσιευμάτων

Διαλειτουργικότητα

- Σημασιολογική διαλειτουργικότητα μεταξύ τεκμηρίων και δεδομένων με σκοπό την ενιαία πρόσβαση σε διαφορετικές πηγές δεδομένων και τεκμηρίων
- Συνδεδεμένα δεδομένα (linked data)
- Εξόρυξη εννοιών και γνώσης από κείμενα (text mining)
- Συνδυασμός και των δυο: εντοπισμός προσώπων, οργανισμών, τοποθεσιών, αναφορών (citations) και ερευνητικών δεδομένων σε σώματα δημοσιεύσεων

Παράδειγμα 1: Στατιστική Ανάλυση σε Συνδεδεμένα Δεδομένα (1/2)

- Βήματα στατιστικής επεξεργασίας:
  - Συγκέντρωση στατιστικών δεδομένων από διάφορες πηγές (κυβέρνηση, οργανισμοί, αρχεία, βιβλιοθήκες)
  - Καθαρισμός και ομογενοποίηση δεδομένων για να είναι συγκρίσιμα
  - Πολύμορφη στατιστική επεξεργασία, ανάλυση και εξαγωγή συμπερασμάτων
- Πολλοί δημόσιοι οργανισμοί παρέχουν στατιστικά στοιχεία υπό μορφή linked data (Eurostat)
  - Τα linked data είναι εμπλουτισμένα δεδομένα λόγω της διασύνδεσής τους

Παράδειγμα 1: Στατιστική Ανάλυση σε Συνδεδεμένα Δεδομένα (2/2)

- Ζητούμενο: Συσσώρευση και ολοκλήρωση δεδομένων από διαφορετικές πηγές linked data και ταυτόχρονη στατιστική επεξεργασία με επερωτήσεις SPARQL
- Πρόβλημα:
  - Λεξιλόγια για την περιγραφή πηγών συνδεδεμένων δεδομένων
  - Μονάδες μέτρησης
- Zapilko, B., & Mathiak, B. (2011). Performing Statistical Methods on Linked Data. International Conference on Dublin Core and Metadata Applications, 116-125. http://dcpapers.dublincore.org/pubs/article/view/3627/1853

Παράδειγμα 2: Ταίριασμα Συνόλων Συνδεδεμένων Δεδομένων (1/2)

- Προσδιορισμός σημασιολογικών αντιστοιχιών μεταξύ σχημάτων ή μοντέλων μεταδεδομένων, βάσεων δεδομένων και εννοιολογικών μοντέλων (π.χ. οντολογιών)
- Συνεντεύξεις για τον τρόπο «κατανάλωσης» συνδεδεμένων δεδομένων στις κοινωνικές επιστήμες
- Καλές πρακτικές για τη δημοσίευση συνδεδεμένων δεδομένων στις κοινωνικές επιστήμες
- Δημιουργία/Τροποποίηση οντολογιών για την αναπαράσταση κοινοτήτων, δεδομένων και λεξιλογίων

Παράδειγμα 2: Ταίριασμα Συνόλων Συνδεδεμένων Δεδομένων (2/2)

- Κριτήρια για από κοινού ανάλυση και επεξεργασία δύο συνόλων δεδομένων σε περιβάλλον ιστού
  - Σε επίπεδο αντικειμένου (instance – based schema matching)
  - Σε επίπεδο ιδιοτήτων των αντίστοιχων οντολογιών (object property matching utilizing the overlap between Imported ontologies)
- Zapiko, B. (2015) Methods for Matching of Linked Open Social Science Data, PhD thesis, https://ub-madoc.bib.uni-mannheim.de/37467/1/Dissertation_Zapilko.pdf

Προβληματισμός

Θα συνδέσουμε τα δεδομένα των βιβλιοθηκών με τα ερευνητικά δεδομένα;

Η απάντηση στη νέα πρόκληση

- Βιβλιοθήκη
  - μια συλλογή από φυσικά ή αφηρημένα αντικείμενα (συμπεριλαμβανομένων των ψηφιακών
  - Μια τοποθεσία που βρίσκεται η συλλογή
  - Ένας φορέας (πρόσωπο ή οργανισμός) που επιμελείται τη συλλογή και διαχειρίζεται την τοποθεσία
  - Όλο το φάσμα των οργανισμών πολιτιστικής κληρονομιάς
- Δεδομένα βιβλιοθήκης
  - Κάθε τύπος ψηφιακής πληροφορίας που παράγεται ή επιμελείται από βιβλιοθήκες και περιγράφει πόρους ή βοηθά στην ανακάλυψή τους. Τα δεδομένα βιβλιοθήκης αφορούν σε πόρους συλλογών, στοιχεία μεταδεδομένων και όρων λεξιλογίων
- Προς ένα νέο βιβλιογραφικό πλαίσιο
  - Αξιοποίηση μοντέλων δεδομένων και κανόνων διαχείρισης περιεχομένου, συμπεριλαμβανομένου του MARC
  - Διαλειτουργικότητα λεξιλογίων και αρχείων καθιερωμένων όρων
  - Συνδέσεις μεταξύ καταλόγων, με βάση τα θέματα, ονόματα, τοπωνύμια κ.α
  - Αναφορές σε βιβλιογραφικά δεδομένα (citations) και κοινωνικές επισημειώσεις, σχολιασμοί κλπ
  - Ανακάλυψη συλλογών χρήσιμων για μια κοινότητα
  - Πλοήγηση, αναζήτηση, ανάκτηση και παρουσίαση πληροφορίας στο νέο περιβάλλον

Συνδεδεμένα Δεδομένα Βιβλιοθηκών (Library Linked Data)

- Κύρια αποτελέσματα
  - Έκθεση
    - http://www.w3.org/2005/Incubator/lld/XGR-lld-20111025/
  - Έκθεση με εφαρμογή τεχνολογιών Σημασιολογικού Ιστού στις Βιβλιοθήκες και σε συναφής τομείς
    - http://www.w3.org/2005/Incubator/lld/XGR-lld-usecase-20111025/
  - Έκθεση για Σύνολα δεδομένων (Datasets), Τιμές λεξιλογίων (Value vocabularies), Σύνολα Στοιχείων Μεταδεδομένων (Metadata element sets or element sets)
    - http://www.w3.org/2005/Incubator/lld/XGR-lld-vocabdataset-20111025/

Λεξιλόγια – Βιβλιογραφικά δεδομένα

- The FRBR element set vocabulary
  - http://iflastandards.info/ns/fr/

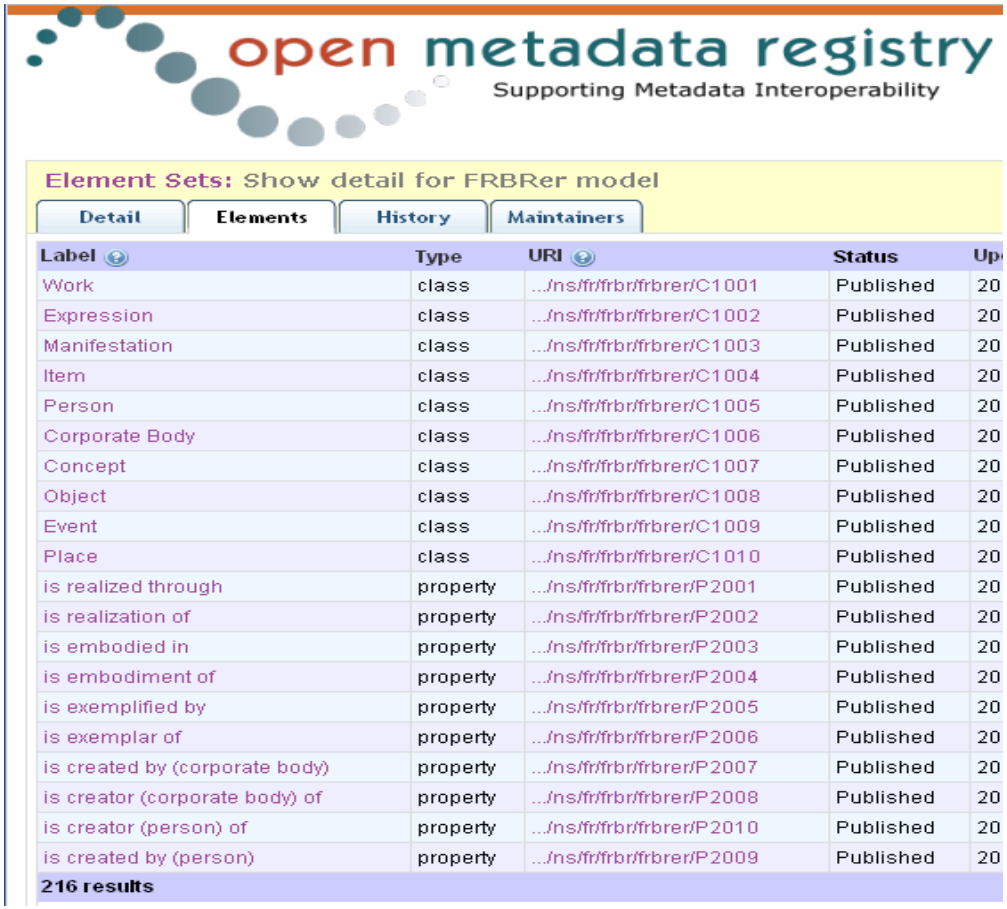

Label	Type	URI	Status	Up
Work	class	.../ns/fr/frbr/frbrer/C1001	Published	20
Expression	class	.../ns/fr/frbr/frbrer/C1002	Published	20
Manifestation	class	.../ns/fr/frbr/frbrer/C1003	Published	20
Item	class	.../ns/fr/frbr/frbrer/C1004	Published	20
Person	class	.../ns/fr/frbr/frbrer/C1005	Published	20
Corporate Body	class	.../ns/fr/frbr/frbrer/C1006	Published	20
Concept	class	.../ns/fr/frbr/frbrer/C1007	Published	20
Object	class	.../ns/fr/frbr/frbrer/C1008	Published	20
Event	class	.../ns/fr/frbr/frbrer/C1009	Published	20
Place	class	.../ns/fr/frbr/frbrer/C1010	Published	20
is realized through	property	.../ns/fr/frbr/frbrer/P2001	Published	20
is realization of	property	.../ns/fr/frbr/frbrer/P2002	Published	20
is embodied in	property	.../ns/fr/frbr/frbrer/P2003	Published	20
is embodiment of	property	.../ns/fr/frbr/frbrer/P2004	Published	20
is exemplified by	property	.../ns/fr/frbr/frbrer/P2005	Published	20
is exemplar of	property	.../ns/fr/frbr/frbrer/P2006	Published	20
is created by (corporate body)	property	.../ns/fr/frbr/frbrer/P2007	Published	20
is creator (corporate body) of	property	.../ns/fr/frbr/frbrer/P2008	Published	20
is creator (person) of	property	.../ns/fr/frbr/frbrer/P2010	Published	20
is created by (person)	property	.../ns/fr/frbr/frbrer/P2009	Published	20
216 results				

BIBFRAME μοντέλο

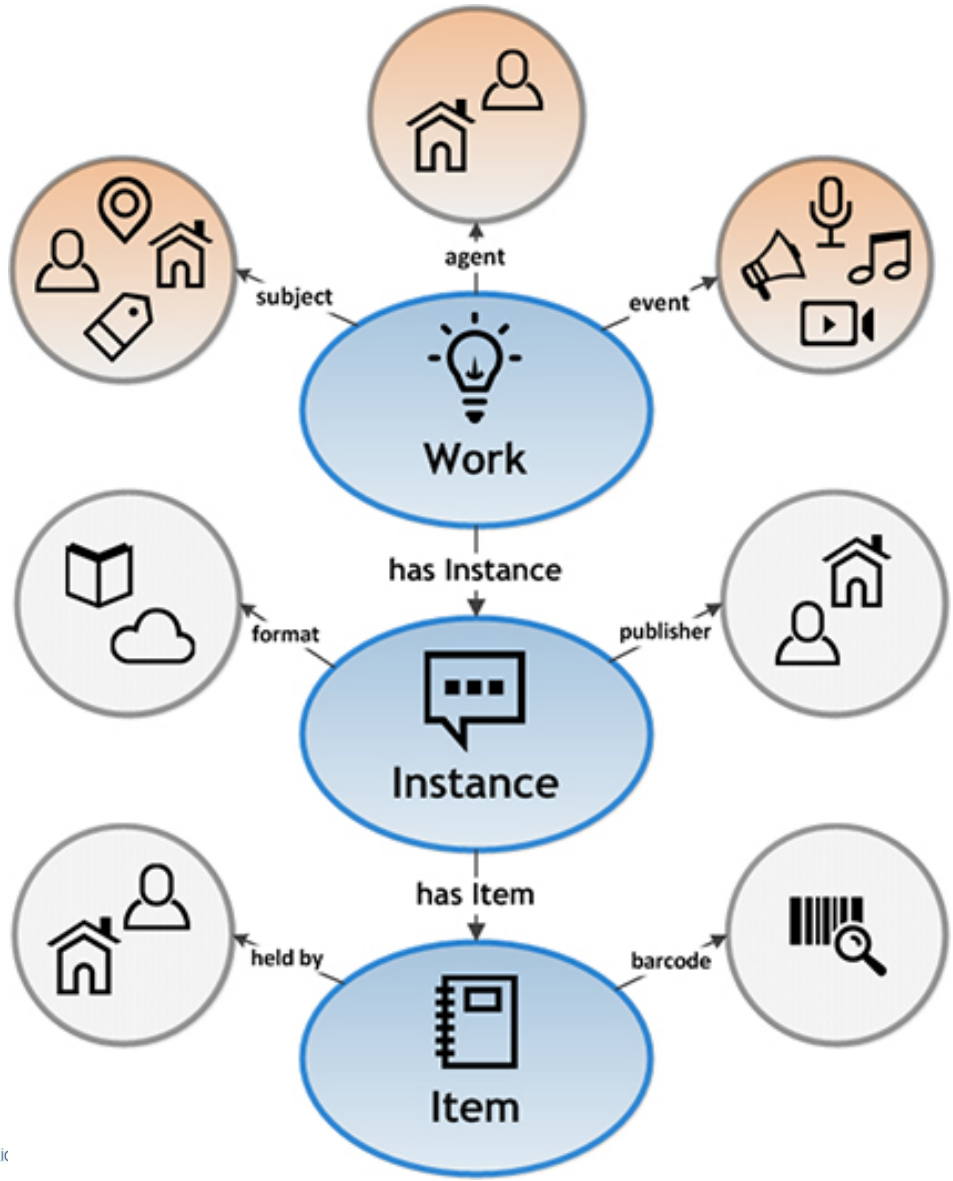

Δεδομένα βιβλιοθηκών: Ενδεικτικές υλοποιήσεις σε ΣΔ

- Virtual International Authority File (VIAF)
  - Library of Congress Name Authority File (LC/NAF)
  - The BIBSYS personal name authority file
- Library of Congress Subject Headings (LCSH)

- The British National Bibliography (BnB)
  - http://www.bl.uk/bibliographic/datafree.html
- Η Biblioteca Nacional de España σε συνεργασία με το Ontology Engineering Group (OEG)
  - http://www.bne.es/en/Catalogos/DatosEnlazados/
  - Υλοποίηση συνδεδεμένων δεδομένων και FRBR εννοιολογικού μοντέλου
  - MARiMbA: Μεταξύ των αποτελεσμάτων του έργου ήταν και η ανάπτυξη ενός μετατροπέα από MARC 21 σε RDF

Παραδείγματα (1/2)

FRBR

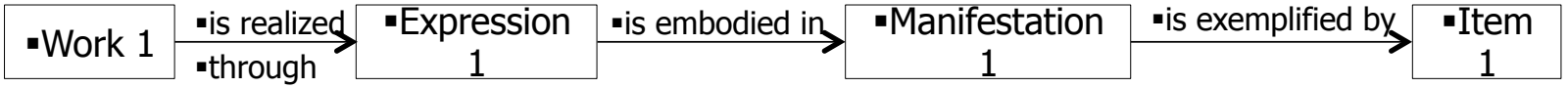

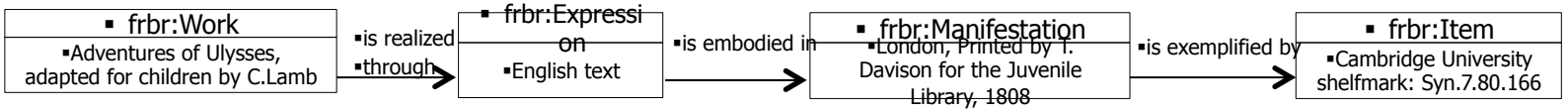

BIBFRAME

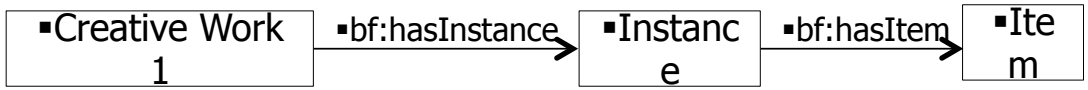

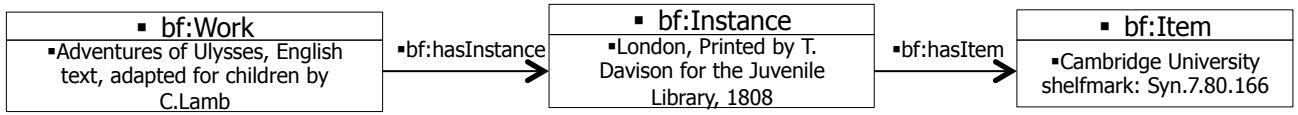

Παραδείγματα (2/2)

FRBR Translation

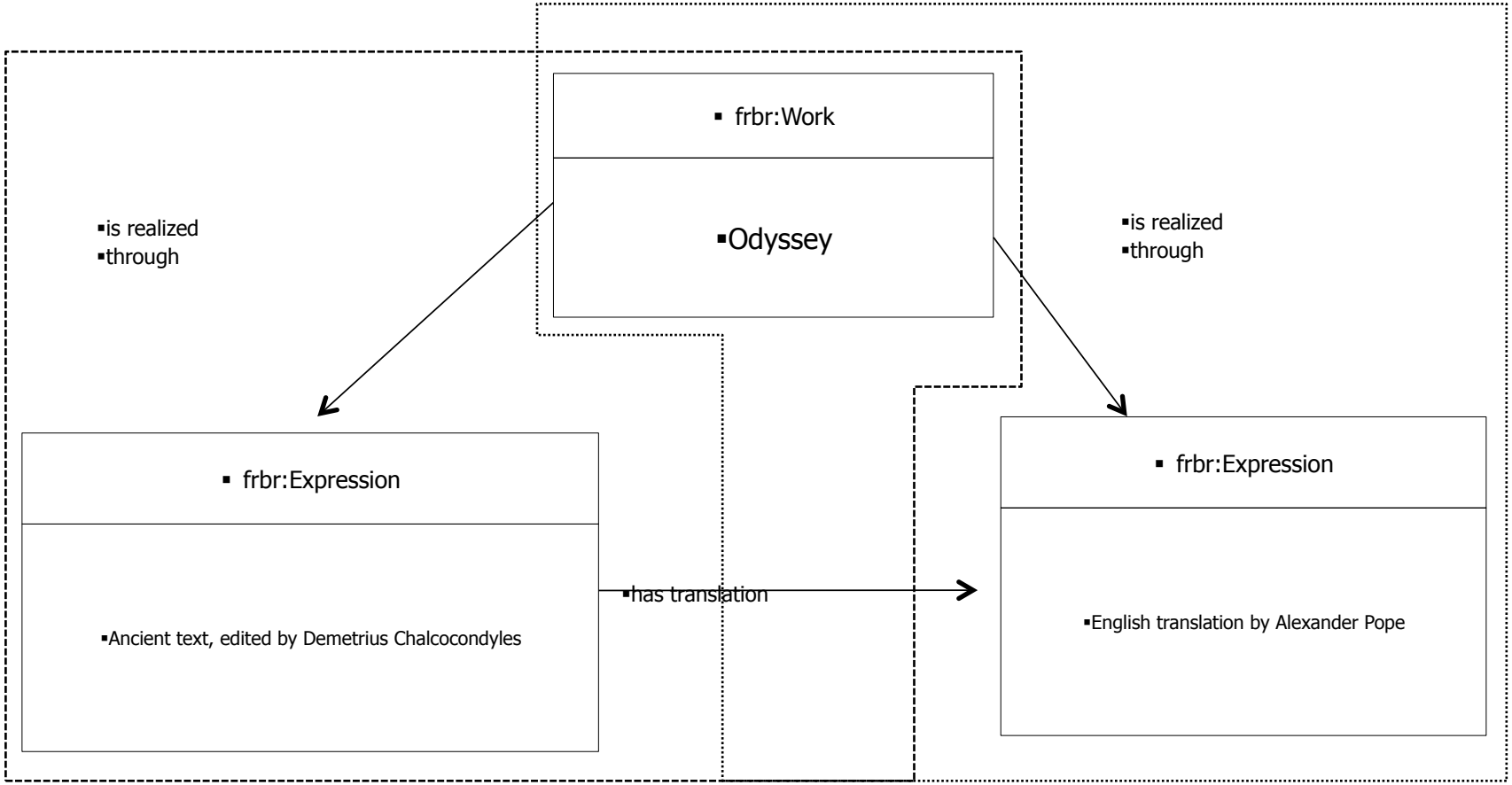

Virtual International Authority File (VIAF)

- Διεθνές Εικονικό Αρχείο Καθιερωμένων Τύπων για ονόματα προσώπων
- Συνδέσεις μεταξύ Αρχείων (Καθιερωμένων Τύπων)
  - Τα δεδομένα παραμένουν και τα συντηρούν οι φορείς που τα παράγουν
  - Σύνθεση με διαδικασίες συγκομιδής
- Πρόσβαση μέσα από τεχνολογίες του Ιστού
- Πολύγλωσσα Δεδομένα
- Πλήρης συμβατότητα με τα υπάρχοντα πρότυπα (MARC21, UNIMARC)
- Επεκτάσιμο για οποιοδήποτε αριθμό εθνικών αρχείων καθιερωμένων όρων

VIAF – υλοποίηση

- Πρόβλημα ταύτισης
  - Διαφορετικά Πρόσωπα – Ένα Όνομα
  - Ένα Πρόσωπο – Πολλά Ονόματα

- Απόφαση για δημιουργία Αναβαθμισμένων Καθιερωμένων Τύπων

VIAF – ταύτιση

- Η ταύτιση γίνεται με τους Αναβαθμισμένους Καθιερωμένους Τύπους